

джень, грамотне формування узлісь, ведення рубок у період мінімальної активності земноводних і плазунів, догляд за лісовими водоймами і штучна регуляція їх стабільності, зведення до мінімуму фактора турбування тварин.

Вивчення видового складу земноводних і плазунів у лісових екосистемах, з'ясування чисельності та щільності популяцій, вивчення живлення, віку тварин дають змогу у багатьох випадках скорегувати терміни ведення лісогосподарських робіт, вдосконалити їх технологію з метою збереження фауни земноводних і плазунів. Особливо актуальне це питання у випадку охорони рідкісних видів тварин. Загальні батрахологічні та герпетологічні методики переорієнтовані на дослідження винятково у лісових екосистемах дають змогу оцінити стан фауни і розробити рекомендації для лісових господарств з подальшою можливістю оптимізації функціонування популяцій земноводних і плазунів як невід'ємної частини лісової екосистеми.

Література

1. Програма и методика биогеоценологических исследований. – М.: Наука, 1974. – С. 132.
2. Шляхтин В.Г., Голикова В.Л. Методика полевых исследований экологии амфибий и рептилий. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1986. – С. 4-67.

УДК 630*181.42

Аспір. В.П. Ходзінський¹ – НЛТУ України

ПРО ВПЛИВ ВІКУ НАСАДЖЕННЯ НА ФАУНУ ДРІБНИХ ССАВЦІВ

Видове різноманіття та чисельність дрібних ссавців пов'язані з віком насаджень. Найбільш заселені дрібними ссавцями насадження II-IV класів віку. Видове різноманіття дрібних ссавців найбільше в насадженнях віком 41-60 років.

Doctorate V.P. Khodzinsky – NUFWT of Ukraine

About Influence of Age of Planting on Fauna of the Small Mammals

The age of planting affects on a species variety and quantity of small mammals. Most populated by the small mammals in the planting of II-IV age classes. Species variety of small mammals is most in planting by age 41-60 years.

Вивчення закономірностей поширення ссавців у лісових насадженнях залежно від лісівничо-таксаційних показників насаджень має пряме відношення до пізнання структурно-функціональних особливостей лісу [1]. В умовах Західного Лісостепу України, дослідженням впливу віку насаджень на чисельність, видове різноманіття дрібних ссавців, для повноцінного вивчення участі даної групи тварин у властивих лісу процесах (грунтоутворення, розкладання рослинного детриту, лісовідновлення, формування трав'яного вкриття тощо), достатньої уваги досі не приділялось.

Матеріал та методика

З метою вивчення впливу віку насаджень на фауну дрібних ссавців в умовах Західного Лісостепу проведено обліки відносної чисельності тварин у

¹ ЛМГО "Студентське теріологічне товариство" (LCSO "Student teriological society").
Наук. керівник: проф. В.Д. Бондаренко, канд. с.-г. наук – НЛТУ України

репрезентативних для Західного Лісостепу насадженнях Львівської (Львівський ДЛГ, природний заповідник "Розточчя", національний природний парк "Яворівський") та Тернопільської (Тернопільський ДЛГ, Чортківський ДЛГ, природний заповідник "Медобори") областей на 20-ти дослідних ділянках, які характеризуються різним віком насаджень. При обліку використано пастки Геро, приманка – кубики хліба легко обсмажені у соняшниковій олії. Показник обліку: кількість особин на 100 пастко-діб. За період досліджень відпрацьовано 2434 пастко-добы, відловлено 484 тварини. З відловлених при обліках тварин знято метричні ознаки тіла (довжина тіла – L, довжина хвоста – Ca, довжина лапки – Pl, довжина вуха – Au), визначено стать та відносний вік тварин. Дані характеристики використовували при встановленні видової приналежності здобутих тварин [2-5].

Результати

На дослідних ділянках виявлено 8 видів дрібних ссавців, а саме: комахоїдні (*Insectivora*) – мідицеві (*Soricidae*) – білозубка велика (*Crocidura leucodon*), бурозубки звичайна (*Sorex araneus*), середня (*Sorex caecutiens*), мала (*Sorex minutus*); мишоподібні гризуни (*Muroidea*) – мишачі (*Muridae*) – мишак лісовий (*Sylvaemus sylvaticus*), мишак жовтогорлий (*Sylvaemus tauricus*) та норицеві (*Arvicolidae*) – нориця руда (*Myodes glareolus*), нориця підземна (*Terriicola subterraneus*). Латинські назви видів подано за І. Загороднюком [3]. Особливості видового різноманіття дрібних ссавців залежно від віку насадження наведено в табл. 1 та на рис. 1.

Табл. 1. Вплив віку насадження на видове різноманіття фауни дрібних ссавців в умовах Західного Лісостепу

Вік насадження, р.	Кількість видів дрібних ссавців					
	<i>Muroidea</i>		<i>Soricidae</i>		Разом	
	оди-ниць*	у % від загальної кількості зареєстрованих видів	оди-ниць	у % від загальної кількості зареєстрованих видів	оди-ниць	у % від загальної кількості зареєстрованих видів
1-20	1,5	37,5	0,5	12,5	2,0	25,0
20-40	2,8	70,0	1,0	25,0	3,8	47,5
41-60	3,0	75,0	4,0	100,0	8,0	100,0
61-80	2,8	70,0	1,0	25,0	3,6	45,0
81-100	3,0	75,0	1,0	25,0	4,0	50,0
101-120	1,0	25,0	–	–	1,0	12,5
121-140	1,0	25,0	–	–	1,0	12,5
141-160	1,0	25,0	–	–	1,0	12,5

Примітка: * – відношення кількості зареєстрованих при обліках видів дрібних ссавців для класу віку до кількості дослідних ділянок у класі віку

З табл. 1 бачимо, що найбільшу кількість видів дрібних ссавців зареєстровано в насадженнях віком 41-60 років. По одному виду (представники *Muroidea*) відзначено в насадженнях, котрі старші за 100 років.

Як видно з рис. 1, в лісових насадженнях з I по III клас віку кількість видів дрібних ссавців збільшується: I клас – 25,0 %; II клас – 45,7 %; III клас – 100,0 % від зареєстрованої кількості видів дрібних ссавців. Загалом,

насадження II-V класів віку, порівняно, характеризуються найвищим видовим різноманіттям дрібних ссавців (3,6-8,0 видів або 45,0-100,0 %).

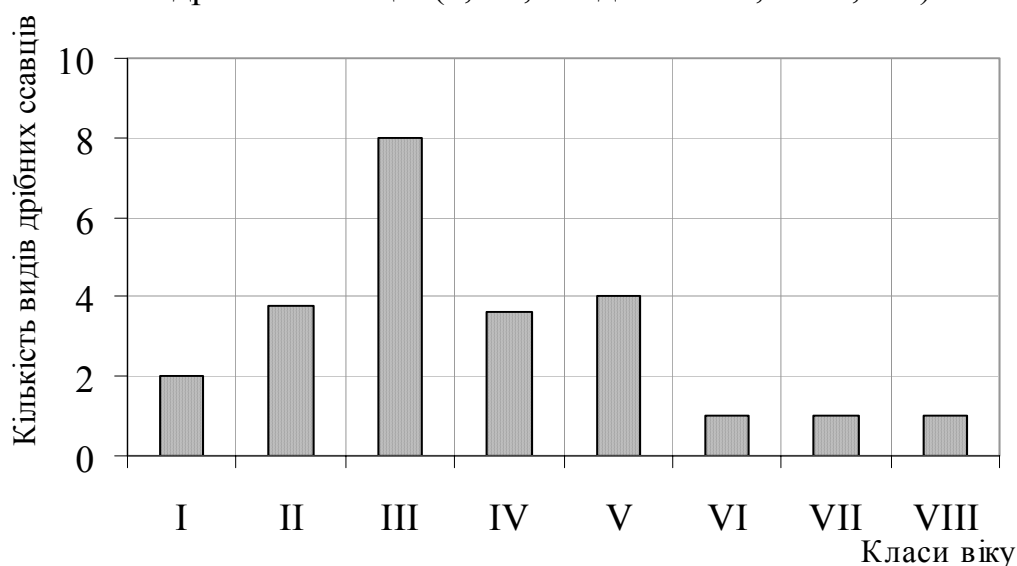

Рис. 1. Видове різноманіття дрібних ссавців залежно від віку насадження

У насадженнях дослідних ділянок мишоподібні гризуни чисельно переважали над комахоїдними тваринами. Так, чисельність мишоподібних гризунів в окремих насадженнях сягала 200-220 особин на 1 га, мідичевих – не перевищувала 60 особин на 1 га. Розподіл чисельності дрібних ссавців залежно від віку насадження подано в табл. 2 та на рис. 2.

Табл. 2. Вплив віку насадження на чисельність дрібних ссавців в умовах Західного Лісостепу

Вік наса- джен- ня, р.	Чисельність дрібних ссавців					
	<i>Muroidae</i>		<i>Soricidae</i>		Разом	
	ос. на 100 паст- ко-діб	% від заг. к-сті відловлених особин	ос. на 100 паст- ко-діб	% від заг. к-сті відловлених особин	ос. на 100 паст- ко-діб	% від заг. к-сті відловлених особин
1-20	4,5	4,4	0,5	1,8	5,0	3,8
20-40	16,2	15,8	4,0	14,3	20,2	15,5
41-60	33,4	32,6	15,7	56,3	49,1	37,7
61-80	26,0	25,4	4,5	16,1	30,5	23,4
81-100	9,3	9,1	1,9	6,8	11,2	8,6
101-120	–	–	1,3	4,7	1,3	1,0
121-140	6,3	6,1	–	–	6,3	4,8
141-160	6,8	6,6	–	–	6,8	5,2
Разом	–	100,0	–	100,0	–	100,0

Чисельність мишоподібних гризунів у насадженнях з I до III класу віку відносно швидко зростає: від 5 до 49,1 особин на 100 пастко-діб (табл. 2). У насадження III класу віку відловлено 37,7 % усіх здобутих під час обліку, що відбувається кількаразово, тварин (мишоподібні гризуни (*Muroidae*) – 32,6 %; мідичеві (*Soricidae*) – 56,3 %). Далі, із збільшенням віку насадження, відбувається поступове спадання чисельності. мишоподібні гризуни, на відміну від комахоїдних тварин, трапляються в насадженнях практично всіх вікових груп.

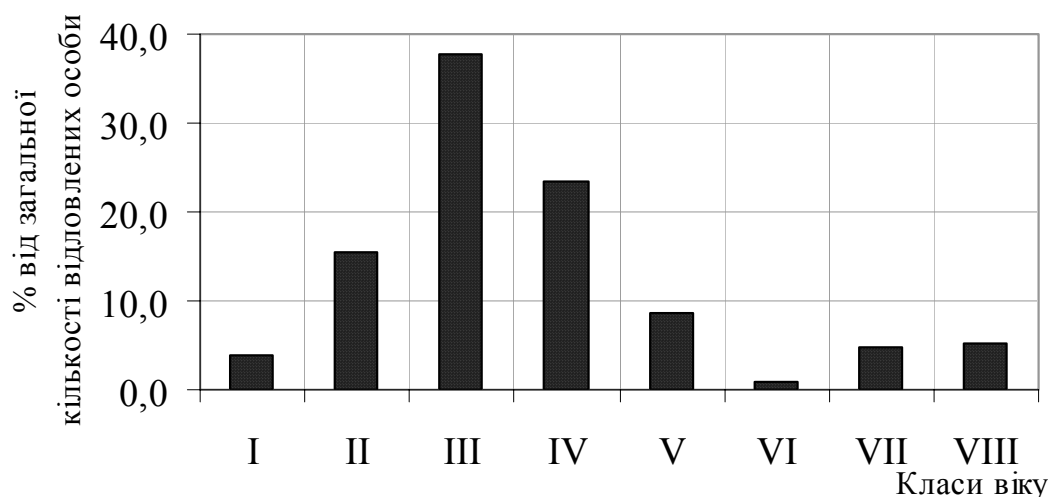

Рис. 2. Залежність чисельності дрібних ссавців від віку насадження

Найбільш чисельно дрібні ссавці представлені в II-IV класах віку. Зазначимо, що вплив віку насадження на чисельність та видове різноманіття дрібних ссавців близький (рис. 1-2).

Висновки. Видове різноманіття та чисельність дрібних ссавців пов'язані з віком насаджень. Представники родини мідицевих (*Soricidae*) в насадженнях віком понад 100 років обліками не зареєстровані. Насадження віком 41-60 років характеризуються багатим видовим складом (100 % зареєстрованих обліками видів) та високою чисельністю дрібних ссавців (близько 50 ос. на 100 пастко-діб). У насадженнях II-IV класів віку чисельність дрібних ссавців найвища (20,2-49,1 ос. на 100 пастко-діб).

Література

1. Булахов В.Л. Млекопитающие степных лесов и их значение// Вопросы степного лесоведения и охраны природы// Труды комплексной экспедиция ДГУ: Сб. научных трудов. – Днепропетровск: ДГУ. – 1977, вып. 8. – С. 138-143.
2. Виноградов Б.С., Громов И.М. Грызуны фауны СССР. Изд-ние 2-ое, доп. и испр. – Ленинград: Наука, 1984. – 273 с.
3. Загороднюк І.В. Польовий визначник дрібних ссавців України// Праці Теріологічної школи. – К.: Наука. – 2002, вип. 5. – 60 с.
4. Огнев С.И. Звери СССР и прилежащих стран. Том VII: Грызуны. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – 720 с.
5. Татаринев К.А. Фауна хребетных Заходу України (екологія, значення, охорона). – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1973. – 258 с.

УДК 330.342:167

Здобувач В.М. Щербина¹ – Рада з вивчення продуктивних сил НАН України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ПЛАТИ ЗА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Розкриваються питання вдосконалення механізму платного природокористування. Подається класифікація платежів за користування природними ресурсами.

¹ Відділ проблем використання і охорони лісових ресурсів